

Meddelandeblad

Nr 6/2025

Ny lag om kirurgiska ingrepp

Den 1 juli 2025 upphävs lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall (könstillhörighetslagen). Samtidigt träder den nya lagen (2024:237) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen i kraft. I detta meddelandeblad redovisar Socialstyrelsen huvuddragen i den kommande lagen.

Lagen (2024:238) om fastställande av kön i vissa fall och Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2025:9) om ansökan om fastställande av kön i vissa fall redogörs för i ett separat meddelandeblad (meddelandeblad nr 5/2025).

Tillämpningsområde

1 § lagen om vissa kirurgiska ingrepp

Denna lag gäller för sådana kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan som utförs inom hälso- och sjukvården för att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten.

Lagen gäller inte för kirurgiska ingrepp på personer som har en medfödd avvikelse i könsutvecklingen.¹

I den nu gällande könstillhörighetslagen delas tillstånd till kirurgi in i ingrepp i könsorganen i syfte att göra dem mer lika det andra könets (4 §) samt avlägsnande av könskörtlar (4 a §). Lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen omfattar båda dessa kirurgiska ingrepp.²

Kirurgiska ingrepp på personer med intersexvariationer faller utanför den nya lagens tillämpningsområde. För dessa ingrepp gäller de allmänna regelverken för hälso- och sjukvården.³ Socialstyrelsen har också tagit fram

¹ Med samma innebörd används begreppen *intersexvariationer* och *tillstånd som påverkar könsutvecklingen*. I resten av meddelandebladet används begreppet *personer med intersexvariationer*.

² Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU22 Förbättrade möjligheter att ändra kön s. 40.

³ Se 1 § andra stycket lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och 2023/24:SoU22 s. 42.

ett nationellt kunskapsstöd på området, [Vård och behandling vid tillstånd som påverkar könsutvecklingen \(DSD\)](#).

Kirurgiska ingrepp i könsorganen som görs i annat syfte än att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten faller också utanför lagens tillämpningsområde. Det handlar om ingrepp med syfte att behandla, bota eller förebygga sjukdom. Det kan exempelvis röra sig om ingrepp som görs för att lindra smärta eller obehag, för att möjliggöra urinering eller samlag eller för att skapa eller bevara fertilitet.⁴

Med könsorgan avses de inre och yttre könsorganen.⁵ Med könsidentitet avses en persons självidentifierade kön, dvs. den inre upplevelsen av att vara pojke eller man, flicka eller kvinna eller att tillhöra inget eller något annat kön.⁶

För att bidra till att vården vid könsdysfori utvecklas har Socialstyrelsen tagit fram två nationella kunskapsstöd. Det ena rör vården av vuxna patienter med könsdysfori (under revidering), det andra handlar om vården av barn och unga. Du hittar dem [här](#).

Förutsättningar för att få genomgå kirurgiska ingrepp

2 § lagen om vissa kirurgiska ingrepp

Ett kirurgiskt ingrepp får göras på den som har fyllt 18 år, om personen

1. är folkbokförd i Sverige,
2. sedan en lång tid upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten, och
3. måste antas komma att leva i denna könsidentitet under överskådlig tid.

På en person som är under 23 år får dock könskörtlarna avlägsnas endast om det finns synnerliga skäl.

Förutsättningarna syftar till att säkerställa att underlivskirurgi endast ges till de personer som har behov av det, att ingreppen och deras konsekvenser övervägs noga och att risken för att personen ändrar sig i framtiden är liten.⁷

⁴ 2023/24:SoU22, s. 43.

⁵ Äggstockar, äggledare, livmoder och vagina respektive klitoris och blygdläppar samt testiklar, bitestiklar, sädesledare, sädesblåsar och prostata respektive penis och pung, se 2023/24:SoU22 s. 40.

⁶ 2023/24:SoU22, s. 155.

⁷ Jfr 2023/24:SoU22, s. 52.

Processerna för juridisk fastställelse och kirurgi delas upp i två olika lagar

Enligt den nu gällande könstillhörighetslagen krävs det att den som vill göra ingrepp i könsorganen eller ta bort könskörtlarna dessförinnan har fått det kön som framgår av folkbokföringen ändrat. I den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen ställs inte detta krav, vilket innebär att den som vill genomgå kirurgi i könsorganen inte också måste ändra det kön som framgår av folkbokföringen.

Sedan en lång tid upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten

Kravet i könstillhörighetslagen att den enskilde sedan en lång tid upplever sig tillhöra det andra könet har i den nya lagen formulerats om till att personen sedan en lång tid upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten. Den nya formuleringen innebär att den upplevda könsidentiteten inte nödvändigtvis måste vara som man eller kvinna och det saknar således betydelse om en persons könsidentitet överensstämmer med det kön som är registrerat i folkbokföringen. I stället är det personens könsidentitet i förhållande till personens kropp som ska vara vägledande.⁸

Lagens tillämpningsområde är således inte begränsat till dem vars könsidentitet är antingen man eller kvinna, utan de ingrepp som regleras i den nya lagen ska syfta till att göra så att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten. De kirurgiska ingrepp som den nya lagen omfattar syftar därmed inte nödvändigtvis till att göra könsorganen mer lika det andra könets.⁹

Att upplevelsen ska ha varit sedan en lång tid innebär även fortsättningsvis att upplevelsen ska vara mycket fast grundad hos personen i fråga. Liksom tidigare ska upplevelsen bedömas som varaktig och djupgående.¹⁰ Någon fast tidsgräns anges dock inte i lagen.¹¹

I den nya lagen kommer det inte heller ställas krav på att personen sedan en tid uppträder i enlighet med sin könsidentitet. I förarbetena framförs att det inte är lämpligt med ett sådant krav eftersom det riskerar att påtvinga

⁸ Jfr 2023/24:SoU22, s. 156 f.

⁹ Jfr 2023/24:SoU22, s. 40 f och 4 § könstillhörighetslagen.

¹⁰ Jfr 2023/24:SoU22, s. 156 f.

¹¹ Jfr 2023/24:SoU22, s. 52.

individen ett visst beteende utifrån andras uppfattning om hur personer av ett visst kön ska uppträda.¹²

Måste antas komma att leva i denna könsidentitet under överskådlig tid

Kravet i könstillhörighetslagen om att personen måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden har i den nya lagen formulerats om till att personen måste antas komma att leva i denna könsidentitet under överskådlig tid. Detta betyder att det även fortsättningsvis ska kunna bedömas att sökandens könsidentitet kommer att bestå.¹³

Synnerliga skäl för borttagande av könskörtlarna

I förarbetena förs det fram att ett ingrepp som avser att avlägsna könskörtlarna får långtgående konsekvenser för den enskilde och att den som ännu inte har nått sådan mognad att den helt kan inse konsekvenserna av ett sådant ingrepp inte bör kunna få tillstånd till ett sådant ingrepp.¹⁴

Åldersgränsen för att få genomföra ett ingrepp som innebär att könskörtlarna avlägsnas är 23 år. Undantag kan dock precis som enligt nuvarande lagstiftning göras om det finns synnerliga skäl. Då gäller den generella åldersgränsen för ingrepp enligt lagen som är 18 år. Med synnerliga skäl avses även fortsättningsvis att personen kan befaras få allvarliga psykiska problem om personen tvingas vänta flera år innan ingreppet kan utföras. Sådana allvarliga psykiska problem som åsyftas kan exempelvis vara svår depression och ångest och innebära social isolering.¹⁵ Att det krävs synnerliga skäl innebär att det ska göras en mycket restriktiv bedömning.¹⁶

Utredningen

Att kravet på tillstånd från Socialstyrelsen tas bort är enligt förarbetena inte avsett att innebära att den utredning som görs inför underlivskirurgi ska bli mindre ingående eller att det ska innebära någon skillnad när det gäller vilka olika medicinska kompetenser som ska vara involverade. Istället framhålls att en sådan utredning liksom idag bör göras av ett multidisciplinärt team. Det framhålls också att ställningstagande till om och när underlivskirurgi bör genomföras lämpligen fattas inom det multidisciplinära teamet, i likhet

¹² Jfr 2023/24:SoU22, s. 53.

¹³ Jfr 2023/24:SoU22, s. 157.

¹⁴ Jfr 2023/24:SoU22, s. 55.

¹⁵ Jfr 2023/24:SoU22, s. 157 och proposition 1992/93:197 Om ändring i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall m.m. s. 13.

¹⁶ Jfr Kammarrätten i Stockholms dom den 4 november 2022 i mål nr 4232-22.

med vad som gäller för övriga medicinska behandlingsinsatser inom den könsbekräftande vården¹⁷

Allmänna bestämmelser om hälso- och sjukvård gäller vid genomförande av kirurgi

Lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen anger vilka krav som gäller för att få göra kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan för att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten. När ingreppen genomförs gäller de allmänna bestämmelserna för hälso- och sjukvård, exempelvis hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och patientlagen (2014:821).¹⁸

Det kommer inte krävas tillstånd från Socialstyrelsen

En av förändringarna med den kommande lagen är att det inte längre ska krävas tillstånd från Socialstyrelsen för att få genomgå kirurgi. Frågan ska istället avgöras av hälso- och sjukvården.

Som nämnts ovan upphävs könstillhörighetslagen den 1 juli 2025.¹⁹ Av övergångsbestämmelserna framgår att beslut och tillstånd enligt den upphävda lagen fortfarande gäller och att den upphävda lagen fortfarande gäller vid överklaganden av sådana beslut. Av övergångsbestämmelserna framgår också att den upphävda lagen gäller för ärenden som påbörjas hos Socialstyrelsen före den 1 juli 2025. Ansökningar som ges in till Socialstyrelsen innan den 1 juli 2025 kommer därför att handläggas enligt nu gällande lag på samma sätt som idag.

Hälso- och sjukvårdens ställningstagande till om en person ska få genomgå kirurgi kommer inte gå att överklaga. Det framhålls dock i förarbetena att den som blir nekad kirurgiska ingrepp har möjlighet att återkomma vid ett senare tillfälle för en ny bedömning. Det framhålls också att ett sådant nekande skulle kunna innebära en rätt för den nekade att få en förnyad medicinsk bedömning enligt 8 kap. 1 § patientlagen.²⁰

¹⁷ Jfr 2023/24:SoU22, s. 51.

¹⁸ Jfr 2023/24:SoU22, s. 44.

¹⁹ Se lagen (2024:239) om upphävande av lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall.

²⁰ Se 2023/24:SoU22, s. 60 f. Istället för förnyad medicinsk bedömning används ibland begreppet *second opinion*.

Sterilisering

2 a § steriliseringslagen (1975:580)

En person som har fyllt 18 men inte 25 år får på egen begäran steriliseras om förutsättningarna i 2 § första stycket lagen (2024:237) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen är uppfyllda.

Innan den 1 juli 2025 gäller att den som inte har fyllt 25 år och vill genomgå ett kirurgiskt ingrepp som innebär att könskörtlarna avlägsnas också behöver få tillstånd till sterilisering av Socialstyrelsen. Det framgår av 3 § första stycket 3 steriliseringslagen.

Efter den 1 juli 2025 kommer det inte krävas tillstånd från Socialstyrelsen för att genomgå kirurgiska ingrepp i könsorganen för att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten. I enlighet med detta har det förts in en ny bestämmelse i steriliseringslagen som innebär att sterilisering ska få utföras på den enskildes begäran, om förutsättningar i övrigt finns för kirurgiskt ingrepp enligt den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen.²¹ Bestämmelsen medför således att det från och med den 1 juli 2025 inte krävs tillstånd från Socialstyrelsen för sterilisering. Frågan kommer istället prövas av hälso- och sjukvården.

Den som har fyllt 25 år kommer fortsatt få genomgå sterilisering på egen begäran.²²

²¹ Jfr 2023/24:SoU22, s. 131.

²² Se 2 § steriliseringslagen.